

بهترین همسر

واکاوی ارزشهای جنسیتی زن
در دیدگاه مکملی اسلام

دکتر دل آرا نعمتی بیرعلی - راحله کاردوانی

میراثنامه	نسخه پیر علی، دلارا، ۱۳۴۳ -
عنوان و نام پدیدآور	بهترین همسر: واکنش و ارزشهای جنسیتی زن در دیدگاه مکتبی اسلام / دلارا نعمتی پیر علی، راحمه کارنوفسکی
مشخصات نشر	قم: ندای ملکوت، ۱۳۹۲
مشخصات ظاهری	۲۶۶ ص
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۶۹۹۳-۲۱-۸
وضعیت فهرست نویسی	فهرست شده
عنوان دیگر	واکنش و ارزشهای جنسیتی زن در دیدگاه مکتبی اسلام
موضوع	زنان در اسلام
موضوع	زنان - وضع حقوقی و قوانین (فقه)
موضوع	زنان (همسر) - جنبه‌های مذهبی - اسلام
تفصیلات افزوده	کارنوفسکی، راحمه، ۱۳۶۲ -
رده بندی کنگره	۱۳۹۲، ۵۹۰/۱۷۲/۹، BP۲۲۰
رده بندی دیویی	۲۹۷/۲۸۳۱
شماره کتابشناسی ملی	۳۲۱۶۲۱۷

بهترین همسر

واکنش و ارزشهای جنسیتی زن
در دیدگاه مکتبی اسلام

دکتر دل آرا نعمتی پیر علی - راحمه کارنوفسکی

ناشر: انتشارات ندای ملکوت

طراح جلد و صفحه آرا: فاطمه هادی نژاد

قطع: رقعی

نوبت چاپ: اول / پاییز ۹۲

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

بها: ۷۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۹۳-۲۱-۸

جميع حقوق برای ناشر محفوظ است

مراکز پخش:

تهران - م هفت تیر - خ مفتاح جنوبی - خ ورکش - پ ۷ تلفن: ۰۹۳۶۶۸۴۸۰۵۶

قم - شهرک پردیسان - مجتمع آیت الله سیستانی تلفن: ۰۲۵-۳۸۰۹۴۰۳

مشهد - بلوار مصلی تلفن: ۰۵۱۱-۳۶۸۹۱۲۲

کتاب حاضر حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد خانم راحله
کاردوانی در رشته مطالعات زنان - حقوق زن در اسلام است که
در تاریخ ۱۳۹۰/۱۱/۵ رد شکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس به
راهنمایی سرکار خانم دکتر دل آرانه پیرعلی و مشاوره سرکار خانم
دکتر نهنله غروی نائینی از آن دفاع شده است و بابازنگری و تکمیل
برخی مباحث توسط نگارندگان تقدیم خوانندگان می گردد.

فهرست مطالب

مقدمه ۱۱

فصل اول: کلیات تحقیق / ۱۳

۱-۱- تعریف مسأله ۱۴

۱-۲- اهداف ۱۹

۱-۳- سؤالات تحقیق ۱۹

۱-۴- جنبه جدید بودن و نوآوری ۱۹

فصل دوم: مبانی نظری / ۱۱

۱-۲- واژه شناسی ۲۲

۱-۲-۱- ارزش ۲۲

۱-۲-۱-۱- معنای لغوی ۲۲

۱-۲-۱-۲- معنای اصطلاحی ۲۳

۱-۲-۲- مکمل ۲۷

۱-۲-۱-۲- معنای لغوی ۲۷

۱-۲-۲-۲- معنای اصطلاحی ۲۸

۱-۲-۳- هنجار ۳۱

۱-۲-۱-۳- معنای لغوی ۳۱

۱-۲-۳-۲- معنای اصطلاحی ۳۱

- ۳۳ ۲-۱-۴-دین
- ۳۳ ۲-۱-۴-۱-معنای لغوی
- ۳۳ ۲-۴-۱-۲-معنای اصطلاحی
- ۳۸ ۲-۱-۵-حق
- ۳۸ ۲-۱-۵-۱-معنای لغوی
- ۳۹ ۲-۵-۱-۲-معنای اصطلاحی
- ۴۰ ۲-۱-۶-تکلیف
- ۴۰ ۲-۱-۶-۱-معنای لغوی
- ۴۱ ۲-۶-۱-۲-معنای اصطلاحی
- ۴۱ ۲-۱-۷-جنس و جنسیت
- ۴۲ ۱-۸-خانواده
- ۴۴ ۲-۲-بررسی مفهومی ارزش های جنسیتی زن
- ۴۴ ۲-۱-۲-چگونگی ارزش های جنسیتی
- ۴۶ ۲-۲-۲-تمایز ارزش ها و نقش های جنسیتی زن
- ۴۸ ۲-۳-۲-بررسی تاریخی مفهوم ارزش های جنسیتی
- ۴۹ ۲-۲-۱-۳-تفکر اندیشمندان غرب
- ۵۱ ۲-۲-۲-۳-تفکر اندیشمندان مسلمان

فصل سوم: بررسی نظام ارزشی دین اسلام / ۵۲

- ۵۴ ۳-۱-چستی نظام ارزشی
- ۵۶ ۳-۲-ترسیم نظام ارزشی اسلام
- ۵۸ ۳-۱-۲-انواع ارزش در نظام ارزشی اسلام
- ۵۸ ۳-۱-۲-۱-ارزش انسانی / جنسیتی
- ۶۱ ۳-۱-۲-۲-ارزش غایی / واسطی
- ۶۲ ۳-۱-۳-ارزش مادی / معنوی
- ۶۲ ۳-۱-۴-ارزش تأسیسی / امضائی
- ۶۴ ۳-۲-۲-تعریف انسان در جهان بینی اسلامی
- ۶۷ ۳-۲-۳-تبیین جهان بینی اسلامی

۷۲	۴-۲-۳- اهداف نظام ارزشی اسلام
۷۲	۴-۲-۳- هدف غایی
۷۷	۴-۲-۳- اهداف واسطی
۸۸	۵-۲-۳- ویژگی های نظام ارزشی اسلام
۸۸	۱-۵-۲-۳- مطابقت با فطرت و نیازهای انسان
۸۹	۲-۵-۲-۳- جامعیت
۸۹	۳-۵-۲-۳- هماهنگی و سازگاری
۹۰	۴-۵-۲-۳- جهان شمولی و زمان شمولی
۹۰	۵-۵-۲-۳- انعطاف پذیری در عین ثبات
۹۱	۶-۵-۲-۳- واقع گرایی
۹۲	۷-۵-۲-۱- اعتدال
۹۳	۵-۲-۳- تل گرایی
۹۴	۲-۵-۲-۳- برابری، تساهل و تقوamداری
۹۴	۲-۵-۱۰- تکلیف محوری
۹۵	۶-۲-۳- بررسی جایگاه ارزش های جنسیتی زن در نظام ارزشی اسلام

فصل چهارم: بررسی دیدگاه اسلام ۱۷۱

۹۸	۱-۴- دیدگاههای جنسیتی
۹۸	۱-۱-۴- پارادایم تقابل گرا
۹۹	۱-۱-۴- جنسیت در نگاه ارسطو
۱۰۱	۲-۱-۴- جنسیت در آیین یهود
۱۰۵	۳-۱-۴- جنسیت در آیین مسیح
۱۰۹	۴-۱-۴- جنسیت در دیدگاه رادیکال فمینیسم
۱۱۱	۲-۱-۴- پارادایم تساوی گرا
۱۱۲	۱-۲-۴- جنسیت در فمینیسم لیبرال یا برابری
۱۱۴	۳-۱-۴- پارادایم تعامل گرا
۱۱۶	۱-۳-۴- بررسی دیدگاه مکملی اسلام
۱۲۴	۲-۴- ویژگی های نظام حقوقی خانواده در اسلام

- ۱۲۴..... ۴-۲-۱-جامعیت
- ۱۲۵..... ۴-۲-۲-انسجام و هماهنگی
- ۱۲۶..... ۴-۲-۳-تلازم حق و تکلیف
- ۱۲۷..... ۴-۲-۴-تناسب هویت و حق
- ۱۲۷..... ۴-۲-۵-پیوند حقوق و اخلاق
- ۱۲۸..... ۴-۲-۶-واقع نگری
- ۱۲۸..... ۴-۲-۷-تغییرپذیری در عین استمرار و ثبات
- ۱۳۰..... ۴-۳-۲-مکانیسم های نظام حقوقی اسلام در تحقق دیدگاه مکملی
- ۱۳۱..... ۴-۳-۱-مهریه
- ۱۳۳..... ۴-۲-۲-نفقه
- ۱۳۶..... ۴-۳-۲-أحرت شیردهی
- ۱۳۷..... ۴-۳-۴-رپرست خانواده
- ۱۴۶..... ۴-۳-۵-تعدد درجات چندهمسری

صلوات بر محمد و آله
این ارزش های جنسی زن/۱۴۹

- ۱۵۰..... ۵-۱-۱-ارزش های جنسی زن در منابع معتبر شیعی
- ۱۵۲..... ۵-۱-۱-۱-اطاعت از شوهر
- ۱۵۲..... ۵-۱-۱-۱-نگاه ارزشی دین اسلام به «اطاعت از شوهر»
- ۱۵۶..... ۵-۱-۱-۲-تعریف و ویژگی ها
- ۱۵۹..... ۵-۱-۱-۳-حدود
- ۱۶۱..... ۵-۱-۱-۴-مصادیق
- ۱۶۲..... الف) کسب اجازه از شوهر برای تصدق از منزل او
- ۱۶۳..... ب) کسب اجازه از شوهر برای گرفتن روزه مستحبی
- ۱۶۳..... ج) تمکین جنسی از شوهر
- ۱۶۷..... د) کسب اجازه از شوهر برای خروج از منزل
- ۱۶۹..... ۵-۱-۲-حیا و پاکدامنی
- ۱۷۰..... ۵-۱-۲-۱-نگاه ارزشی دین اسلام به «پاکدامنی زن»

- ۱-۲-۲-۱۷۶..... نقش شوهر در حفظ پاکدامنی همسر
- ۱-۲-۳-۱۷۸..... توصیه‌های دین اسلام به زن برای حفظ پاکدامنی
- ۱۷۸..... الف) غضب بصر
- ۱۷۸..... ب) التزام به حجاب
- ۱۸۴..... ج) دوری از اتخاذ خدن
- ۱۸۶..... د) دوری از مواضع اتهام و گناه
- ۱۸۷..... ه) نهی از ارتباط و گفتگو با نامحرمان مگر به ضرورت
- ۱-۳-۳-۱۸۹..... بارداری، زایش و شیردهی
- ۱-۳-۱-۱۸۹..... نگاه ارزشی دین اسلام به «بارداری، زایش و شیردهی»
- ۱-۳-۲-۱۹۴..... زنانی که شایسته بارداری نیستند
- ۱-۳-۳-۱۹۵..... تأثیر شیر مادر
- ۱-۴-۱-۱۹۷..... رسیدگی به شوهر و امور داخلی منزل
- ۱-۴-۱-۱۹۹..... نگاه ارزشی دین اسلام به «رسیدگی زن به شوهر و امور داخلی منزل»
- ۱-۴-۲-۲۰۲..... فضیلت و کم‌رسانیدن مرد به همسر در انجام امور منزل
- ۱-۵-۱-۲۰۵..... خوشرفتاری، الفت و بازی با شوهر
- ۱-۵-۱-۲۰۶..... نگاه ارزشی دین اسلام به خوشرفتاری، الفت و سازش با شوهر
- ۱-۵-۲-۲۰۸..... مصادیق
- ۲۰۸..... الف) پیشباز و بدرقه شوهر به انضمام غمخواری و روی
- ۲۰۹..... ب) مسرور ساختن همسر
- ۲۱۰..... ج) نهی از آزار زبانی همسر
- ۲۱۱..... د) نهی از نگاه غضب آلود به شوهر
- ۲۱۱..... ه) عذرپذیری و عذرخواهی
- ۲۱۳..... و) سپاسگزاری
- ۱-۶-۱-۲۱۴..... خودآرایی برای شوهر
- ۱-۶-۱-۲۱۴..... نگاه ارزشی دین اسلام به «خودآرایی زن برای شوهر»
- ۱-۶-۲-۲۱۶..... مصادیق
- ۲۱۶..... الف) پاکیزگی ظاهر
- ۲۱۷..... ب) خوشبویی

- ج) استفاده از گردن بند و حنا ۲۱۷
- د) زینت با ناخن ۲۱۷
- ه) پوشیدن لباس های زیبا ۲۱۸
- ۵-۱-۳-آفات زینت و خود آرایی ۲۱۸
- ۵-۱-۷-خردمندی ۲۲۲
- ۵-۱-۸-صبر در برابر شوهر ۲۲۳
- ۵-۱-۸-۱-صبر بر غیرت شوهر ۲۲۴
- ۵-۱-۸-۲-صبر بر بد خلقی شوهر ۲۲۷
- ۵-۱-۸-۳-صبر بر حق تعدد زوجات شوهر ۲۲۸
- ۵-۱-۸-۴-صبر بر توان اقتصادی شوهر ۲۳۰
- ۵-۱-۸-۵-صبر مرد در برابر همسر ۲۳۳
- ۵-۱-۹-کم و خشش مهریه ۲۳۵
- ۵-۱-۱۰-یاری شوهر ۲۳۸
- ۲-۵-ارزش های جنسیتی زن در دیدگاه مکتبی اسلام ۲۴۰

فصل ششم: بزرگواران و ابدان / ۲۴۵

- ۶-۱-نتیجه گیری ۲۴۶
- ۶-۲-پیشنهادهای ۲۴۹
- فهرست منابع ۲۵۱

مقدمه

ارزشها، که از درونی ترین لایه های شخصیت انسانها می باشند، دارای بیشترین تأثیر در کنشهای افراد بوده و جهت گیری های کلی و اساسی زندگی آنان را پدید می سازند. هر مکتب و یا دیدگاهی، بر مبنای جهان بینی مورد پذیرش خود و تعریفی که از انسان ارائه می دهد، ارزشها را در یک نظام سلسله مراتبی قرار می دهد. جایگاه ارزشهای جنسیتی به عنوان نوعی از ارزشها در این سلسله مراتب، تعیین کننده دیدگاه ارزشی یک نظام به جنسیت است. همچنین، دیدگاههای جنسیتی بر اساس نظام ارزشی و مبانی و اصول پذیرفته خود و همچنین براساس پذیرش یا رد و تکوینی یا اجتماعی انگاشتن تفاوت های زن و مرد، به مقوله «جنسیت» به اشکال متفاوتی نگریسته و الگوهای متمایزی را از مناسبات زوجین در خانواده ارائه می دهند.

نظام ارزشی اسلام بر جهان بینی الهی و توحیدی استوار است و هدف غایی را «اطاعت و بندگی پروردگار» می داند. در این نظام، «جنسیت» به مثابه ابزاری است که در خدمت هدف غایی قرار دارد. ارزش ها و ضدارزش های جنسیتی که در زمره ارزش های واسطی این

نظام به شمار می روند، عبارتند از بایدها و نبایدها و خوب و بدیهایی که، در متون قرآنی و روایی برای یک جنس مورد تأکید قرار گرفته اند. درحقیقت این ارزش ها، خیر و فضیلت جنسیتی داشته و در نیل به هدف غایی خلقت زن و مرد، به آنان کمک می رسانند. به طور کلی، ارزش های واسطی در نظام ارزشی اسلام به میزان تقرب به ارزش غایی این نظام، ارزشمند محسوب می شوند. بنابراین، شناخت ارزشهای جنسیتی زن، گامی در راستای تحقق هدف غایی خلقت زن در دیدگاه اسلام می باشد و به همین دلیل از ضرورت و اهمیت ویژه ای برخوردار است.

دیدگاه دین اسلام به خانواده و مناسبات زن و مرد در این نهاد بنیادین، برخاسته از نظام ارزشی آن است. در این دیدگاه، زن و مرد با ارزشمندی انسانی برابر در رابطه ای مکملی نسبت به یکدیگر ترسیم شده اند و این رابطه توسط مکانیسم های حقوقی ویژه ای مورد حمایت واقع شده است. سرآغاز رابطه مکملی زن و مرد از شکل گیری خانواده است و به همین دلیل، ارزش های جنسیتی زن در دیدگاه مکملی اسلام، درحقیقت، ارزش های زن در خانواده و در کنار همسر را شامل می شوند. در این پژوهش، این ارزش ها با رجوع به منابع معتبر شیعی استخراج و ارائه شده اند.